

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์จังหวัดลำปางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนพรรษา การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดรอบนอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน จำนวน 3 อำเภอ 310 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถามและแบบทดสอบที่สร้างขึ้น ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนกันยายน 2542 โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในรูปของการพรรณนาและตาราง ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล
2. บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์
4. ทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

เป็นผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนพรรษา การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ได้ข้อมูลจากการกรอกแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดรอบนอกอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง จำนวน 310 รูป รายละเอียดดังนี้

1. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตาราง 4.1 แสดงค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	Mean	S.D.	Min	Max
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน (ปี)	22.90	19.13	1.00	89.00

หมายเหตุ N = 310

ผลการศึกษาข้อมูลระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้ทราบว่า ระยะเวลาที่พระสงฆ์อาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ย 22.90 ปี โดยมีพระสงฆ์อยู่ในชุมชนนานที่สุด คือ 89 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดิมตั้งแต่เด็ก แล้วได้บวชเป็นสามเณร และ พระภิกษุ ต่อเนื่องกัน จนถึงปัจจุบัน สำหรับพระสงฆ์ที่อาศัย อยู่ในชุมชนน้อยที่สุด คือ 1 ปี เป็นผู้ที่ย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น หรือขณะที่บวชเรียนแล้วจึงได้ย้ายมาจำพรรษาอยู่ในชุมชนคราวเดียวกัน (ตารางที่ 4.1)

2. จำนวนพรรษา

ตาราง 4.2 แสดงค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของจำนวนพรรษา

ข้อมูลทั่วไป	Mean	S.D.	Min	Max
จำนวนพรรษา (พรรษา)	8.39	10.82	1.00	66.00

หมายเหตุ N = 310

ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4.2 พบว่าจำนวนพรรษาของพระสงฆ์มีค่าเฉลี่ย 8.39 ปี โดยมีพระสงฆ์ที่จำนวนพรรษามากที่สุด คือ 66 พรรษา อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดิมตั้งแต่เด็ก แล้วได้บวชเป็นสามเณร จนมีอายุครบเกณฑ์ก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์อย่างต่อเนื่อง สำหรับพระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษาน้อยที่สุด คือ 1 พรรษา อาจเป็นผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพรรษานี้ ตามประเพณีของชาวพุทธส่วนใหญ่ เมื่ออายุครบ

เกณฑ์ 20 ปีขึ้นไป ก็จะบวชเรียนในช่วงของประเพณีเข้าพรรษา เพื่อศึกษาพระธรรมในระยะเวลาสั้น ๆ

3. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้

ตาราง 4.3 แสดงค่ามัธยฐานเลขคณิตและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้

ประเภทของสื่อ	การได้รับข่าวสาร		เทียบกับเกณฑ์
	Mean	S.D.	
1. หอกระจายข่าว	1.27	0.90	น้อย
2. วิทยุ	1.79	0.93	ปานกลาง
3. โทรทัศน์	2.26	0.85	มาก
4. เอกสารสิ่งพิมพ์	1.45	1.00	น้อย
5. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	0.89	0.85	น้อย
6. พระสงฆ์ด้วยกัน	1.37	0.91	น้อย
รวมทุกสื่อ	9.01	3.52	ปานกลาง

หมายเหตุ N = 310 Min_{รวมทุกข้อ} = 0.00 Max_{รวมทุกข้อ} = 18.00

ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4.3 พบว่า พระสงฆ์ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้จากสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หอกระจายข่าว วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และพระสงฆ์ด้วยกัน โดยรวมทุกสื่อแล้วอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 9.01 โดยพระสงฆ์จะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้จากสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ โทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ย 2.26 รองลงมาจากสื่อวิทยุมีค่าเฉลี่ย 1.79 และในระดับน้อยจนถึงน้อยที่สุดจากสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ พระสงฆ์ด้วยกัน หอกระจายข่าว และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีระดับค่าเฉลี่ย 1.45 1.37 1.27 และ 0.89 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ข้อมูลทั้งภาพและเสียง ซึ่งน่าสนใจ ในขณะที่สื่อวิทยุให้ข้อมูลเฉพาะเสียง ส่วนสื่อที่มีอิทธิพลต่อการได้รับข่าวสารระดับน้อยนั้น ได้แก่ สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ มีปัจจัยในด้านการอ่านออกของพระสงฆ์ หรือการไม่เข้าใจในเนื้อหาสาระของเอกสารเกี่ยวกับป่าไม้ จึงทำให้พระสงฆ์ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับป่าไม้น้อย สื่อจากการที่พระสงฆ์ด้วยกันใน

การพูดคุยในเรื่องเกี่ยวกับป่าไม้บ่อย เป็นเพราะพระสงฆ์ยังไม่ให้ความสนใจในเรื่องป่าไม้และไม่มีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในกิจกรรมด้านอื่น ๆ สื่อจากหอกระจายข่าว มีอิทธิพลต่อการรับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ในระดับน้อย เป็นเพราะว่า วัดบางแห่งตั้งอยู่ในชนบท อยู่ห่างไกลจากชุมชน บางแห่งยังไม่มีไฟฟ้าใช้ จึงไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ ส่วนการได้รับข่าวสารจากสื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในระดับน้อยที่สุด เป็นเพราะว่าการประชาสัมพันธ์ หรือการออกไปพบปะกับพระสงฆ์ของเจ้าหน้าที่รัฐมีน้อยเกินไป

4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตาราง 4.4 แสดงค่ามัธยฐานและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้ความเข้าใจ	Mean	S.D.	เทียบกับเกณฑ์
1. การอนุรักษ์หมายถึงอะไร	0.56	0.50	มี
2. ข้อใดเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	0.88	0.33	มี
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควรเป็นหน้าที่ของใคร	0.86	0.35	มี
4. ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรประเภทใด	0.45	0.51	มีน้อย
5. ป่าไม้มีความสำคัญในระบบนิเวศเพราะเหตุใด	0.55	0.50	มี
6. ข้อใดเป็นสาเหตุให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมมากที่สุด	0.74	0.44	มี
7. ป่าชนิดใดเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร	0.82	0.39	มี
8. ท่านจะพบต้นสักในป่าชนิดใด	0.51	0.50	มี
9. ท่านจะพบเห็ดถอบในป่าชนิดใด	0.34	0.48	มีน้อย
10. สาเหตุที่ทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงมากที่สุด	0.86	0.35	มี
11. สาเหตุที่ทำให้แมลงและนกลดจำนวนลงมากที่สุด	0.94	0.25	มี
12. การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงแบบใดที่ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำ	0.71	0.46	มี
13. ข้อใดเป็นความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าไม้	0.82	0.38	มี
14. ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนในปัจจุบันปัญหาใดเป็นปัญหาสำคัญมากที่สุด	0.48	0.50	มี
15. ข้อใดเป็นวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	0.56	0.50	มี

ตาราง 4.4 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจ	Mean	S.D.	เทียบกับเกณฑ์
16. ข้อใดควรคำนึงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	0.72	0.45	มี
17. ข้อใดคือผลกระทบของไฟป่า	0.74	0.44	มี
18. ข้อใดเป็นการป้องกันปัญหาเกิดไฟป่าเบื้องต้น	0.14	0.34	มีน้อย
19. ข้อใดเป็นการใช้พื้นที่ป่าอย่างคุ้มค่าที่สุด	0.46	0.50	มีน้อย
20. ข้อใดเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	0.40	0.49	มีน้อย
รวมทุกข้อ	12.49	3.07	มี

หมายเหตุ N = 310 Min_{รวมทุกข้อ} = 1.00 Max_{รวมทุกข้อ} = 20.00

ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4.4 พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยมีค่าเฉลี่ย 12.49 ในเรื่องของคำจำกัดความการอนุรักษ์ บทบาทหน้าที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รู้จักประเภทของป่าชนิดต่าง ๆ คุณประโยชน์ สาเหตุของการทำลาย และผลกระทบจากการทำลาย วิธีการในการอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พิธีบวชป่า สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยังมีความรู้ความเข้าใจน้อย ไม่ชัดเจน ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ถือว่าเป็นทรัพยากรประเภทใด การเก็บหาของป่าบางอย่างพบในป่าประเภทใด วิธีการป้องกันปัญหาของการเกิดไฟป่า การใช้พื้นที่ป่าอย่างถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์ และพิธีกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนาที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะ การให้ความรู้ในด้านอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังมีน้อย ไม่ชัดเจน ยากต่อการทำความเข้าใจในหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และพระสงฆ์เมื่อจะแสดงออกยังมีกรอบปฏิบัติของมหาเถรสมาคมที่ห้ามพระสงฆ์ปฏิบัติในบางกิจกรรม เช่น ห้ามพระสงฆ์เข้าไปก่อสร้างที่อาศัย สำนักสงฆ์ในพื้นที่ป่าไม้

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เป็นผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสอนหลักธรรม การส่งเสริมให้ราษฎรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน การดำเนินกิจกรรม พิธีกรรม การสงเคราะห์และการสันตทานการ การให้คำปรึกษาแก้ปัญหา และเป็นหน่วยควบคุมสังคม โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยรายข้อและ

โดยรวม เทียบเคียงกับหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลของ อุทุมพร จามรมาน (2531) ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 รายละเอียด

ตาราง 4.5 แสดงค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทของ พระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อความ	บทบาทของพระสงฆ์		เทียบกับเกณฑ์
	Mean	S.D.	
1. การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา	1.14	0.89	น้อย
2. การแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาการบุกรุกทำลาย ป่าไม้ที่เกิดขึ้น	1.49	1.03	น้อย
3. ร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่นในการ สร้างจิตสำนึกเพื่อร่วมมือช่วยเหลือแก้ไขปัญหาป่าไม้	1.54	0.93	ปานกลาง
4. การกำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่าและมาตรการ ควบคุมการใช้ป่าไม้	1.12	1.00	น้อย
5. การพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าและขอบเขตป่าเพื่อ การอนุรักษ์	1.16	1.08	น้อย
6. การพิจารณาแหล่งเพาะชำกล้าไม้และวิธีการบำรุง ป่า เช่น การทำแนวกันไฟ	0.91	0.96	น้อย
7. การพิจารณากำหนดพื้นที่ปลูกป่าและการปลูกป่า เสริมในที่ดินเสื่อมโทรม	1.28	1.01	น้อย
8. การวางแผนการป้องกันไฟป่า	1.06	1.04	น้อย
9. การบรรยายชักชวน กระตุ้นประชาชนให้ช่วยกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	1.56	0.95	ปานกลาง
10. ร่วมกับประชาชนปลูกป่าในวันสำคัญของชาติ	2.04	0.92	ปานกลาง
11. พัฒนาและขยายผลให้วัดเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ ด้านป่าไม้ให้แก่ประชาชน	1.45	0.97	น้อย
12. ประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประชาชน และองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ	1.16	0.96	น้อย

ตาราง 4.5 (ต่อ)

ข้อความ	บทบาทของพระสงฆ์		เทียบกับเกณฑ์
	Mean	S.D.	
13. การติดตามการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน	1.16	0.93	น้อย
14. ประสานความร่วมมือกับประชาชนให้เกิดการ ทำงานเป็นกลุ่มในการอนุรักษ์ป่า	1.28	0.96	น้อย
15. ชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถามในปัญหาที่เกิด ขึ้นกับการดำเนินงานรักษาป่าไม้	1.10	0.94	น้อย
16. แจ้างผลการดำเนินกิจกรรมพร้อมปัญหาอุปสรรค แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ	0.69	0.86	ไม่มี
17. การประเมินผลในระหว่างการดำเนินกิจกรรมการ อนุรักษ์ป่าไม้	0.81	0.95	น้อย
18. การประเมินความสำเร็จของกิจกรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้	0.83	0.95	น้อย
19. การประเมินความล้มเหลว ปัญหาอุปสรรคของ กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้	0.72	0.93	ไม่มี
20. การประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	0.89	1.04	น้อย
รวมทุกข้อ	23.29	13.76	น้อย

หมายเหตุ N = 310 Min_{รวมทุกข้อ} = 0.00 Max_{รวมทุกข้อ} = 59.00

ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4.5 พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การสอนหลักธรรม การส่งเสริมให้ราษฎรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนการดำเนินกิจกรรม พิธีกรรมการสงเคราะห์และการสันทนาการ การให้คำปรึกษาแก่ปัญหา และเป็นหน่วยควบคุมสังคม ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยรวม 23.29 โดยพระสงฆ์มีบทบาทในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับปานกลาง ได้แก่กิจกรรมการร่วมกับประชาชนปลูกป่าในวันสำคัญของชาติ การบรรยายชักชวนกระตุ้นประชาชนให้ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการร่วมกับผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างจิตสำนึกเพื่อร่วมมือช่วยเหลือแก่

ไขปัญหาป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยรายกิจกรรมดังนี้ 2.04 1.56 และ 1.54 ตามลำดับ พระสงฆ์มีบทบาทในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับน้อย ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาการบุกรุกทำลายป่าไม้ที่เกิดขึ้น การพัฒนาและขยายผลให้วัดเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ด้านป่าไม้ ให้แก่ประชาชน การพิจารณากำหนดพื้นที่ป่าและขอบเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ การประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประชาชน และองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ การติดตามการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาการดูแลสภาพป่าไม้ในชุมชนในอดีตที่ผ่านมา การกำหนดกิจกรรมป้องกันรักษาป่า และมาตรการควบคุมการใช้ป่าไม้ การชี้แจง แนะนำ และตอบข้อซักถามในปัญหาที่เกิดขึ้นกับการดำเนินงานรักษาป่าไม้ การวางแผนการป้องกันไฟป่า การพิจารณาแหล่งเพาะชำกล้าไม้และวิธีการบำรุงป่า การประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การประเมินความสำเร็จของกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การประเมินผลในระหว่างการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยรายกิจกรรมดังนี้ 1.49 1.45 1.28 1.16 1.14 1.12 1.10 1.06 0.91 0.89 0.83 และ 0.81 ตามลำดับ และพระสงฆ์ไม่มีบทบาทในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การประเมินความล้มเหลว ปัญหาอุปสรรคของกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ การแจ้งผลการดำเนินกิจกรรมพร้อมปัญหาอุปสรรคแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยมีค่าเฉลี่ยรายกิจกรรมดังนี้ 0.72 และ 0.69 ตามลำดับ

เหตุที่บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับน้อย เป็นเพราะบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะเป็นเพียงผู้แสดงออกในด้านการอบรมสั่งสอนประชาชน ด้วยการเทศนาแล้วสอดแทรกหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประโยชน์ที่จะได้รับจากป่าไม้ถ่ายทอดให้แก่ประชาชนในบางโอกาสเท่านั้น ประกอบกับพระสงฆ์ยังมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ น้อย และเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมหาเถรสมาคม ยังไม่ได้ให้พระสงฆ์มีหน้าที่โดยตรงในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่จะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้บางกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญของชาติ ประกอบกับสถานที่ตั้งของวัดบางแห่งอยู่ห่างไกลเกินกว่าที่จะได้รับการประสานงานหรือไม่สะดวกในการเดินทางไปร่วมซึ่งเป็นการปฏิบัติเสมือนฐานที่ " พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับปานกลาง "

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของพระสงฆ์

เป็นผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในด้านระเบียบกฎหมาย ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา ด้านงบประมาณและเวลา โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ย รายข้อและโดยรวมเทียบกับหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลของอุทุมพร จามรมาน (2531) ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 รายละเอียดดังนี้

ตาราง 4.6 แสดงค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อความ	ปัญหาและอุปสรรค		เทียบกับเกณฑ์
	Mean	S.D.	
1. การสร้างวัดในพื้นที่ป่าจะต้องได้รับความเห็นชอบจากทางราชการก่อน	1.27	0.82	มีปานกลาง
2. การดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ มิได้อนุญาตให้วัดดำเนินการโดยตรง	0.97	0.81	มีปานกลาง
3. ระเบียบ มาตราการที่กรมป่าไม้กำหนดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ใช้ยังไม่ชัดเจน	0.94	0.75	มีปานกลาง
4. ระเบียบ มาตราการที่กรมป่าไม้ใช้ทำให้ขัดผลประโยชน์ระหว่างบุคคลบางกลุ่ม	0.95	0.83	มีปานกลาง
5. กฎหมายป่าไม้ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากร	0.90	0.80	มีปานกลาง
6. นโยบายของมหาเถรสมาคมห้ามพระสงฆ์เข้าไปทำนกออาศัย หรือดำเนินการใด ๆ ในสถานที่ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างเสนาสนะ	1.16	0.86	มีปานกลาง
7. ขาดการชี้แจง แนะนำ ให้ประชาชนเห็นคุณค่ารักต้นไม้และช่วยกันปลูกต้นไม้	1.20	0.77	มีปานกลาง
8. พระสงฆ์ยังขาดความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น วิธีการดูแลรักษา ปลูกป่า ป้องกันไฟป่า	1.17	0.73	มีปานกลาง

ตาราง 4.6 (ต่อ)

ข้อความ	ปัญหาและอุปสรรค		เทียบกับเกณฑ์
	Mean	S.D.	
9. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ไม่ให้ความสนใจและไม่สนับสนุนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของวัด	1.06	0.77	มีปานกลาง
10. ประชาชนในพื้นที่ขาดความสามัคคี ไม่ให้ความร่วมมือวัดในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	0.75	0.76	มีปานกลาง
11. ขาดการประชาสัมพันธ์งานอนุรักษ์ป่าไม้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1.15	0.79	มีปานกลาง
12. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้นำในการอนุรักษ์ป่า	0.68	0.75	มีปานกลาง
รวมทุกข้อ	12.22	4.95	มีปานกลาง

หมายเหตุ N = 310 Min_{รวมทุกข้อ} = 0.00 Max_{รวมทุกข้อ} = 24.00

ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4.6 พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ปัญหาในด้านระเบียบและกฎหมาย ด้านการประชาสัมพันธ์ และ ด้านการพัฒนา ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 12.22 โดยมีประเด็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญมีดังนี้

1. ปัญหาด้านระเบียบและกฎหมาย ได้แก่การสร้างวัดในพื้นที่ป่าจะต้องได้รับความเห็นชอบจากทางราชการก่อน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ มิได้อนุญาตให้วัดดำเนินการโดยตรง ระเบียบมาตรการที่กรมป่าไม้กำหนดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ใช้ยังไม่ชัดเจน ระเบียบมาตรการที่กรมป่าไม้ใช้ทำให้ขัดผลประโยชน์ระหว่างบุคคลบางกลุ่ม กฎหมายป่าไม้ไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและนโยบายของมหาเถรสมาคมห้ามพระสงฆ์เข้าไปพำนักอาศัย หรือดำเนินการใด ๆ ในสถานที่ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้สร้างเสนาสนะ พระสงฆ์เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคในระดับปานกลาง เป็นเพราะว่า การใช้ข้อกฎหมายระเบียบ และนโยบายของกรมป่าไม้หรือมหาเถรสมาคมนั้น จะไม่มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ จะต้องถือปฏิบัติให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย ซึ่งจะไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปทำอันตรายหรือใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากทางราชการเสียก่อน และผู้ที่เข้าไป

ดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในพื้นที่ป่าก็จะต้องมีการแต่งตั้งให้เป็นไปตามครรลองของระเบียบกฎหมายด้วย

2. ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ขาดการชี้แจง แนะนำ ให้ประชาชนเห็นคุณค่ารักต้นไม้ และช่วยกันปลูกต้นไม้ ขาดความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ให้ความสนใจและไม่สนับสนุนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประชาชนในพื้นที่ขาดความสำนึกไม่ให้ความร่วมมือวัดในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และขาดการประชาสัมพันธ์งานอนุรักษ์ป่าไม้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพระสงฆ์เห็นว่าเป็นปัญหาอุปสรรคในระดับปานกลาง เป็นเพราะว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีงบประมาณในการดำเนินการมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์ประกอบกับวัดบางแห่งตั้งอยู่ในท้องที่ทุรกันดาร บางแห่งไม่ได้ตั้งอยู่ในชุมชน จึงไม่ได้รับข่าวสารและไม่มีความรู้ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

3. ปัญหาด้านการพัฒนา ได้แก่ การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้นำในการอนุรักษ์ป่า ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคในระดับปานกลาง ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้นำชุมชน ยังไม่มีความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จึงทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งไม่สามารถกำหนดบทบาทของตนเองในการเข้าร่วมกับชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ได้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายฉบับใดบัญญัติให้ประชาชนดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทดสอบสมมุติฐาน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เป็นผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนพรรษา การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กับบทบาทของพระสงฆ์จังหวัดลำปางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยกำหนดเกณฑ์ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากตารางความน่าจะเป็นของการแจกแจงแบบที (t) ที่ $df = 120$ มีค่าเท่ากับ 1.66 และเกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 4.7 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	บทบาทของพระสงฆ์		ระดับความสัมพันธ์	นัยสำคัญที่ระดับ
	ค่า r	ค่า t		
				0.05
1. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	0.10	1.70	ต่ำ	มีนัยสำคัญ
2. จำนวนพรรษา	0.18	3.12	ต่ำ	มีนัยสำคัญ
3. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้	0.36	6.86	ค่อนข้างต่ำ	มีนัยสำคัญ
4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	- 0.12	-2.13	ต่ำ	มีนัยสำคัญ

ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 4.7 พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 แต่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับต่ำ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า หากพระสงฆ์อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จะมีแนวโน้มของบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะว่าพระสงฆ์มีบทบาทหลักในการสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนทั่วไปอยู่แล้ว หากได้อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาานาน ๆ แล้ว ก็จะมีเกิดความผูกพันกับชุมชนที่อยู่อาศัย และมีความต้องการที่จะเห็นสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ชิดและผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในชนบท ที่จะต้องพึ่งพาอาศัย ผลิตผลจากป่าไม้ เช่น เป็นแหล่งอาหาร เก็บหาของป่า ใช้ซ่อมแซมบ้านเรือน เป็นที่พักผ่อน และช่วยให้สภาวะภูมิอากาศไม่แปรปรวน ตลอดจนช่วยลดความรุนแรงของภัยธรรมชาติได้ ซึ่งวิธีการแสดงออกถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น ด้วยวิธีการแทรกความรู้เกี่ยวกับป่าไม้ หลักการในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ถ่ายทอดไปสู่ชาวบ้านในท้องถิ่นด้วย ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า “ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้”

จำนวนพรรษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับต่ำ หรืออาจกล่าวอีกนัยได้ว่า หากพระสงฆ์ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ครองตนเป็นสมณเพศ ศึกษาพระธรรมจำพรรษาอยู่เป็นระยะเวลาานาน ๆ จะพบว่าประวัติของพระพุทธานากับป่า เป็นสิ่งคู่

กันมานานแล้ว เช่นพระพุทธเจ้าเมื่อประสูติก็ประสูติในป่าคือ ลุมพินีวัน ตรัสรู้ในป่าคือตรัสรู้ภายใต้ต้นโพธิ์ซึ่งอยู่ในป่าที่ร่มรื่นริมแม่น้ำเนรัญชรา และเสด็จปรินิพพานที่ป่าสาละวัน ระหว่างต้นสาละคู่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว พระสงฆ์ที่จำพรรษาเป็นเวลานาน ๆ ก็จะมีความรักและผูกพันกับป่าไม้เกิดขึ้น จนมีแนวโน้มส่งผลให้พระสงฆ์มีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามแบบอย่างประวัติพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า "จำนวนพระสงฆ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้"

การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างต่ำ หรืออาจกล่าวอีกนัยได้ว่าหากพระสงฆ์ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้มากแล้ว ก็จะทำให้พระสงฆ์มีแนวโน้มแสดงบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะเมื่อพระสงฆ์ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้จากสื่อต่าง ๆ แล้วก็จะติดตามสถานการณ์ ความเสียหาย ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการทำลายป่า และสามารถได้รับทราบคุณสมบัติประโยชน์ของป่าไม้ จนเกิดความสำนึกในหน้าที่ที่จะต้องปกป้อง คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ของชาติ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า "การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าไม้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้"

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์เชิงลบกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับต่ำ ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้" ซึ่งอาจกล่าวได้สองนัยคือ นัยแรกพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการสังเกตพระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะเป็นพระสงฆ์ที่บวชใหม่จะมีจำนวนพระสงฆ์น้อย และเป็นพระลูกวัด จะไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นเพราะพระสงฆ์ที่บวชใหม่จะต้องมุ่งมั่นที่จะศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากกว่าที่จะศึกษาในเรื่องทางวิชาการ ประกอบกับพระสงฆ์บวชใหม่ไม่มีโอกาสได้พบปะกับพระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดท้องที่อื่น ๆ จึงไม่ได้รับร่วมแสดงความคิดเห็น หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นัยที่สองพระสงฆ์ที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะมีแนวโน้มการแสดงออกซึ่งบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะเป็นพระสงฆ์ที่บวชมานาน มีจำนวนพระสงฆ์มาก และมีตำแหน่งทางการบริหารที่สำคัญ เช่น เป็นเจ้าอาวาสวัด ทั้งนี้ เป็นเพราะพระสงฆ์ที่ได้บวช

เรียนมาเป็นระยะเวลาานาน และมีตำแหน่งทางการบริหาร จะมีโอกาสได้พูดคุย หรือการแก้ไข
ปัญหาร่วมกับผู้นำชุมชนในบางโอกาส และยังมีโอกาสได้ พบปะพระสงฆ์ด้วยกันซึ่งอยู่ต่างวัดใน
การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ด้านอื่น ๆ เช่น ธรรมะ ที่บางเนื้อหาจะมีการสอดแทรก
หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ด้วย จนบางครั้งได้ดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า
ไม้ ร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการนำเอาหลักความเชื่อทางพุทธ
ศาสนา มาเป็นเงื่อนไขในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น พิธีกรรมบวชต้นไม้ การทอดผ้าป่าต้นไม้

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University